

С. МЯКУШКО

РОЛЬ ДОГОВІРНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ГРЕЦЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Одним з ключових напрямів зовнішньої політики України є розбудова якісно нових, рівноправних двосторонніх міждержавних відносин з європейськими країнами. Зокрема, значні зусилля спрямовані на налагодження міцних політичних та економічних зв'язків з Грецією — країною, партнерські стосунки з якою можуть сприяти виходу України на привабливі для неї ринки Східного Середземномор'я, а через них — і до країн Близького Сходу та Північної Африки. Все це зумовлює надзвичайну важливість діяльності, спрямованої на формування договірно-правової бази співробітництва наших країн.

Сформовані у 20—80-х роках ХХ століття правові основи торговельно-економічних взаємозв'язків Греції та колишнього СРСР, до складу якого входила Україна, дали змогу визначити основні напрями і пріоритетні сфери у двосторонньому співробітництві. Поступово була створена міцна договірна база, завдяки якій, починаючи з 70-х років, країнам вдалося, спираючись на вимоги науково-технічного прогресу та потенціал внутрішніх і зовнішніх ринків, досягти стабільності у торговельно-економічній галузі, забезпечити впровадження нових форм партнерства. Водночас об'єднувалися зусилля вчених обох країн в актуальних напрямках наукового пошуку.

Важливим кроком у створенні договірно-правової бази у сфері науки стало підписання у вересні 1978 р. міждержавного договору про культурне та наукове співробітництво між колишнім СРСР та Грецією. В документі формулювалася загальна мета: «знаходити шляхи розвитку співробітництва та обміну вченими, науковими співробітниками і професорсько-викладацьким персоналом, підтримувати їх науково-дослідницьку діяльність, надавати стипендії для навчання у вищих навчальних закладах іншої країни на основі взаємної згоди і т.д.»¹.

Підкреслювалася також необхідність активізації участі обох країн у роботі конгресів та інших наукових заходів. Відповідно до угоди були розроблені та підписані програми культурного і наукового співробітництва, розраховані на два роки. Програма передбачала співпрацю у сфері науки й освіти між Академією наук СРСР та Міністерством освіти Греції. Велика увага приділялася випуску підручників та розробці навчальних програм. Нормативною основою розвитку зв'язків у галузі науки і техніки стало підписання у 1979 р. спільного Комюніке — документа про принципи і подальший розвиток добросусідських дружніх відносин між двома країнами².

Підписання у 1983 р. довгострокової програми економічного, промислового і науково-технічного співробітництва, розрахованої на 10 років, відкрило нові перспективи для послідовного розвитку взаємозв'язків у галузі науки й техніки, надало цим відносинам стабільного і цілеспрямованого характеру³.

Значний внесок у розвиток двосторонніх науково-технічних зв'язків у 70—80-і роки зробили і українські вчені. Геополітичне положення України та Греції, давні історичні та духовні традиції, які формувались упродовж століть між двома країнами, спільні інтереси

у забезпеченні миру та стабільності у Європі, зокрема у Чорноморсько-Середземноморському регіоні та на Балканах, створили сприятливі умови для розвитку всебічних зв'язків і взаємовигідного співробітництва.

Зростання зацікавленості України і Греції у діалозі ґрунтується на усвідомленні двосторонніх відносин як суттєвого чинника розширення зони стабільності в Європі, незворотності змін на континенті і у світі.

Україна намагається налагодити міцні політичні та економічні зв'язки з усіма країнами Європи, але її відносини з Грецією чималою мірою визначаються тим, що Греція посідає одне з провідних місць на Балканах та у Східному Середземномор'ї.

Українсько-грецькі відносини є стабільними. Їх історичне підґрунтя — духовна і релігійна спадщина античної та візантійської культури. Розвиткові цих відносин істотно сприяє наявність званої грецької громади в Україні. На території України (в Одесі) знаходиться святиня греків — будинок організації «Філікі Етерія», яка розпочала визвольну боротьбу проти османського гноблення. Все це цінується греками і завжди береться до уваги в політичному аспекті.

Етнополітичний ренесанс народів Східної Європи наприкінці 80-х — у 90-х роках ХХ ст. і створення нових суверенних держав на теренах колишнього Радянського Союзу стали складовими нової історичної реальності у світі. Вони спричинилися і до пошуку нових шляхів та світоглядних орієнтирів у національній політиці країн пострадянського простору, в якій одне з чільних місць посіла проблема національних діаспор в Україні, в тому числі греків. Тепер розв'язання цієї проблеми прямо пов'язане з низкою чинників міжнародного політичного і культурного життя, зокрема з інтеграцією України до світових та європейських інституцій, з прийняттям міжнародних правових норм, які б забезпечували потреби національного розвитку всіх етносів України. Важливе значення в цьому плані мають розробка та вдосконалення законодавчої бази державної етнополітики. Так, уже 28 серпня 1991 р. Верховна Рада України виступила зі зверненням «До громадян України всіх національностей», в якому рішуче засудила злочини радянського режиму щодо національних меншин, ідеологію та практику радянської національної політики та продекларувала визнання міжнародних норм права в національній сфері ⁴. У зверненні говорилося про початок нової доби в розвитку міжнаціональних відносин в Україні і давалася гарантія, що проголошення незалежності не призведе до порушення прав людини будь-якої національності, а держава забезпечить повну свободу розвитку всіх національних мов та культур.

1 листопада того ж року вищий законодавчий орган України ухвалив «Декларацію прав національностей України», в якій конкретизував задекларовані принципи ⁵. Національні меншини України у референдумі 1 грудня 1991 р. підтвердили волю українського народу до державної незалежності. Принципове значення в цьому відношенні мало прийняття Закону про громадянство України (8 жовтня 1991 р.).

Указом Президента України від 29 квітня 1992 р. було створено Фонд розвитку культур національних меншин України, а 25 червня 1992 р. Верховна Рада України ухвалила «Закон України про національні меншини в Україні»⁶. Його основні положення ввійшли до Конституції України, прийнятої 5 червня 1996 р ⁷.

26 липня 1996 р. Указом Президента України «Про зміни в системі центральних органів виконавчої влади України» створено Державний комітет України у справах національностей та міграції (Держкомнацміграції), який забезпечував реалізацію

державної політики у сфері міжнаціональних взаємин, прав національних меншин та української діаспори, міграційних відносин. Для задоволення потреб національних меншин було прийнято Державну програму відродження та розвитку освіти національних меншин України.

Після здобуття Україною суверенітету Греція разом з іншими країнами європейської спільноти 31 грудня 1991 р. визнала Україну як самостійну державу. 15 січня 1992 р. в Афінах був підписаний Протокол про встановлення дипломатичних зв'язків між двома державами. Відтоді правлячі кола та суспільство Греції уважно спостерігають за політичною та соціально-економічною ситуацією в Україні, насамперед за розвитком міжнародного співробітництва та станом взаємин між Україною і Росією.

Якісним проривом у розвитку відносин двох країн стали регулярні спільні консультації на рівні експертів міністерств закордонних справ. Під час таких консультацій остаточно узгоджуються тексти міждержавних угод. Велике значення для поглиблення двосторонніх взаємозв'язків мало створення депутатської групи Верховної Ради України із зв'язків з Грецією і початок роботи щодо створення аналогічної групи в грецькому парламенті.

Першим послом України в Греції був Б.І. Корнеєнко (1993—1997 рр.), другим — Ю.А.Сергеев (1997 — грудень 2000 рр.). Сьогодні Посольство України в Греції очолює В.М. Кальник. Посольство Греції в Україні функціонує з 1993 року⁸.

Україна та Греція мають значні можливості для розвитку відносин у політичній, економічній, культурній та інших сферах. Останнім часом двосторонні українсько-грецькі контакти стали динамічнішими, хоча ще не відповідають справжньому потенціалу обох країн. Грецькі та українські ділові кола починають активно взаємодіяти в різних галузях.

Особливо активно розгортається співпраця у рамках чорноморського економічного співробітництва. Наприкінці 1990 р. Туреччина виступила з політичною ініціативою, спрямованою на створення так званого Чорноморського регіону економічного співробітництва з метою активізації взаємодії причорноморських держав і прилеглих до регіону країн. Ця ініціатива реалізувалася у підписаній 25 червня 1992 р. Стамбульській декларації про Чорноморське Економічне Співробітництво (ЧЕС), яка визначає загальні рамки діяльності створеного міждержавного об'єднання. Декларацію підписали 11 країн: Азербайджан, Албанія, Вірменія, Болгарія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Туреччина, Україна. Греція, як і Україна, є співзасновницею цього регіонального об'єднання.

У 1992 р. за ініціативою Президента Туреччини було вирішено створити Парламентську Асамблею Чорноморського Економічного Співробітництва (ПАЧЕС) і 16 лютого 1993 р. 9 країн — учасниць ЧЕС (крім Болгарії та Греції) підписали спільну Декларацію⁹. Метою цієї організації є захист прав людини, незалежність держав-учасниць та зміцнення демократії.

Греція залишалась поза вказаною організацією до червня 1995 р. Та Україна займала активну позицію щодо її приєднання до ПАЧЕС. Питання участі Греції у ПАЧЕС неодноразово обговорювалося на зустрічах вищих посадових осіб двох держав. При цьому Україна і Греція активно взаємодіють у рамках діяльності ЧЕС, передусім щодо проблем транспорту і зв'язку. Більшість засідань робочих груп з питань транспорту і зв'язку проводилось у Греції і в Україні.

На третій нараді парламентарів (вищий орган ПАЧЕС), яка відбулася у червні 1994 р. в м. Бухаресті, прийнято рішення про головування у ній України до кінця 1994 р. Це сприяло істотному зростанню впливу України в Асамблеї і зумовило необхідність розробки конкретних ініціатив, у просуванні яких у рамках Чорноморського регіону наша країна особливо зацікавлена.

Згідно з домовленостями учасників Чорноморського Економічного Співробітництва, від моменту підписання Декларації проведено серію робочих груп для обговорення конкретних шляхів співробітництва, у тому числі і в Україні ¹⁰.

Використання структур ЧЕС відповідає українським інтересам з погляду реалізації курсу України на інтеграцію до загальноєвропейських та регіональних інституцій через розвиток контактів з Комісією ЄС, робочими органами ЦЄІ, міжнародними економічними та фінансовими організаціями ¹¹.

Орієнтація на загальноєвропейські та широкі регіональні ініціативи забезпечує сприятливі умови для просування пропозиції України щодо створення у Центрально-Східній Європі зони, вільної від ядерної зброї, та її ініціативи «До економічного співробітництва через заходи довіри» в регіоні Чорного моря.

У рамках ЧЕС прийнято також рішення про відкриття в Салоніках (Греція) Чорноморського банку торгівлі та розвитку. Триває робота щодо виконання процедур набуття ним чинності. Законодавство України передбачає ратифікацію цієї угоди.

Головування в ЧЕС здійснюється міністрами закордонних справ країн-учасниць в алфавітному порядку з інтервалом у 6 місяців. Греція головує з 1 липня 1994 р. по 14 квітня 1995 р., а Україна — в квітні—жовтні 1997 р.

Значним імпульсом у розвитку економічного співробітництва стало підписання двосторонніх документів. 15 січня 1992 р. одночасно з Протоколом про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Грецією підписано Угоду про економічне, промислове, науково-технічне та культурне співробітництво. Його пріоритетними напрямками визначені металургія, суднобудування та судноремонтна галузь, нафтохімічна промисловість, виготовлення енергетичного, транспортного і сільськогосподарського обладнання, виробництво споживчих і продовольчих товарів, випуск медичних препаратів та обладнання, будівництво, туризм та захист довкілля.

Відкриття у 1993 р. Посольства Греції в Україні та Посольства України в Греції дало змогу активніше розвивати прямі контакти між двома країнами. У 1994 р. було підписано ще ряд важливих документів. Серед них — угода між Україною та Грецькою Республікою про створення спільної комісії з питань економічного, промислового та науково-технічного співробітництва; про взаємний захист інвестицій; про дружбу та співпрацю; про міжнародні автомобільні перевезення; про морське торговельне судноплавство.

У листопаді 1994 р. відбувся офіційний візит в Україну міністра закордонних справ Греції К. Папуліаса.

Друга половина 90-х років ХХ ст. — нова сторінка у розвитку взаємозв'язків народів України і Греції. Неухильному їх зміцненню сприяють контакти на найвищому рівні. Зокрема, в листопаді 1996 р. відбувся офіційний візит Президента України Л.Д. Кучми до Греції, під час якого підписано Договір про дружбу і співробітництво між двома країнами (набув чинності 01.07.98 р.), а також Угоду між Україною і Грецією про співробітництво у

галузі освіти, науки й культури. А в грудні 1997 р. Україну відвідав з офіційним візитом Президент Греції К. Стефанопулос; були підписані міжурядові угоди про повітряне сполучення, про науково-технічне співробітництво в галузі сільського господарства та Консульський протокол між міністерствами закордонних справ обох країн. Досягнуто також важливих домовленостей політичного характеру, зокрема щодо підтримки України в набутті нею статусу «консультативного партнера» Західного Європейського Союзу.

Відбувалися зустрічі інших посадових осіб України з державними діячами Греції. У роботі саміту ЧЕС (м. Ялта, червень 1998 р.) брав участь Прем'єр-міністр Греції К. Сімітіс.

У першій декаді вересня 1998 р. у Києві відбулася зустріч генерального директора міністерства економіки Греції, яке відає митною службою країни, з Головою українського митного комітету. Результатом стало підписання Угоди про митне співробітництво між Україною і Грецією. Це ще один крок у поглибленні партнерських зв'язків двох країн. Крім того, Угода покликана істотно допомогти у боротьбі з поширенням наркотиків і торгівлею зброєю. Сподівання на тісну співпрацю були висловлені і в листопаді 1998 р. під час проведення грецькою стороною семінару, в якому взяли участь 10 українських митників.

У серпні 1999 р. відбувся офіційний візит міністра національної оборони Греції А. Тсохадзопулоса в Україну, а в лютому 2000 р. — візит до Греції Голови Державної податкової адміністрації України М.Я. Азарова.

У ході візиту до Греції міністра з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи В.В. Дурдинця (лютий 2000 р.) для участі у 8-й сесії міністрів на засіданні постійних кореспондентів Частково відкритої угоди Ради Європи було підписано Угоду про співробітництво в галузі запобігання промисловим аваріям, стихійним лихам та ліквідації їхніх наслідків.

У рамках ювілейних заходів з нагоди Різдва Христового 20 травня 2000 р. у Віфлеємі відбулася зустріч Президента України Л.Д. Кучми з Президентом Греції К. Стефанопулосом. А у вересні Грецію відвідала делегація України на чолі з дружиною Президента України Л.М. Кучмою для переговорів про розширення співробітництва у гуманітарній сфері.

У листопаді 2000 р. з офіційним візитом в Україну перебував міністр закордонних справ Греції Г. Папандреу. Він заявив, що потенціал економічного співробітництва Києва та Афін повною мірою не реалізований. Тому на переговорах Г. Папандреу з Президентом України Л.Д. Кучмою, Прем'єр-міністром В.А. Ющенком та главою зовнішньополітичного відомства А.М. Зленком ішлося передусім про поживлення торговельних українсько-грецьких зв'язків.

Результатом цього візиту стали і три двосторонні документи — Конвенція про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи і на майно, Угода про морське торговельне судноплавство та Угода про співробітництво в митних справах, які сприятимуть подальшому поглибленню економічного партнерства між обома державами.

Під час офіційного візиту Прем'єр-міністра України В.А. Ющенка до Греції у квітні 2001 р. підписано Угоду між Урядом України і Урядом Грецької Республіки про співробітництво у боротьбі з тероризмом, незаконним обігом наркотиків, організованою

та іншими формами злочинності і Протокол про співробітництво між Національною телекомпанією України і Грецькою національною телекомпанією.

Важливе значення мають Угода про економічне, промислове, наукове і технічне співробітництво, Договір щодо просування і двостороннього захисту інвестицій, Протокол про консультації між міністерствами закордонних справ, Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Грецією, Договір про дружбу і співробітництво.

Загалом українсько-грецька договірно-правова база охоплює сьогодні 24 двосторонні угоди. Непогодженим залишається положення про оподаткування об'єктів господарювання, здебільшого українських суден під грецьким прапором. Поки що недостатньо опрацьовані питання розвитку відносин у таких сферах, як охорона здоров'я та охорона навколишнього середовища, соціальне забезпечення, охорона правопорядку.

Договірно-правова база українсько-грецького співробітництва є основою для розвитку відносин з Грецією всіх регіонів України, в тому числі Криму.

В Автономній Республіці Крим у рамках програми ТАСІС розпочато роботу над проектом ED-UK 97.02 — «Кримський центр розвитку туризму». 23 жовтня — 3 листопада 1998 р. відбулася поїздка представників Автономної Республіки Крим до Афін (Родос). Її основною метою було вивчення досвіду у сфері туристичного бізнесу. Делегація АРК зустрічалася з державними діячами, з представниками торгово-промислової палати Греції, з діловими колами з метою забезпечення замовленнями суднобудівних та судноремонтних заводів кримського регіону. Обговорювалися також питання розвитку туризму в Криму та створення умов для постійного повітряного сполучення на сучасному рівні між півостровом і країнами Європейського Союзу як першочергової умови для залучення європейських туристів. У рамках цього проекту на острові Родос підписано Договір про побратимство між містами Ялта та Родос.

У налагодженні науково-технічного співробітництва між країнами велике значення має створення чіткої організаційної та договірно-правової інфраструктури.

Національна академія наук України активно сприяє розширенню міжнародних зв'язків з академіями наук і науковими центрами багатьох країн. Останнім часом зросла зацікавленість закордонних академій і наукових центрів у співробітництві з українськими вченими. Свідченням цього є понад 40 угод про наукове і науково-технічне співробітництво НАН України з авторитетними науковими академіями і товариствами близько 30 країн світу. Підписані угоди сприяють активному залученню українських учених до розробки і виконання міжнародних програм, у тому числі українсько-грецьких.

Результати досліджень, отриманих українськими вченими, переконливо свідчать, що з багатьох фундаментальних та прикладних напрямів вони виконувалися на світовому рівні, а почасти й визначали такий рівень. Ідеться про дослідження з окремих напрямів математики, кібернетики (зокрема в галузі штучного інтелекту), астрономії та радіоастрономії, нових матеріалів, хімічних технологій, фізіології (насамперед нейрофізіології), біології. Таких висновків дійшла, наприклад, група експертів з Академії Європи, які 1995 р. безпосередньо ознайомилися з розробками академічних інститутів.

Після здобуття Україною незалежності за ініціативою президента НАН України академіка НАН України Б.Є. Патона значно розширено участь українських учених у міжнародному науково-технічному співробітництві. Важливою віхою у цьому напрямі стало створення

Міжнародної асоціації академій наук (МААН) та обрання вчених зі світовим ім'ям членами НАН України. Значно зміцніли наукові контакти після підписання прямих договорів про співробітництво із закордонними академіями наук та провідними науковими центрами.

Ще в 1989 р., під час перебування в Афінах віце-президента НАН України академіка В.Г. Бар'яхтара та його зустрічі у Фонді досліджень і технологій Греції з доктором Ст. Пневматісом, було обговорено низку питань щодо прямих контактів між двома провідними науковими центрами. Передусім це стосувалося взаємного обміну вченими і спеціалістами, проведення спільних досліджень у галузях, які становлять взаємний інтерес. Результатом цих переговорів став проект Угоди про наукове співробітництво між Академією наук Української РСР і Фондом досліджень і технологій Греції. Водночас було погоджено список кандидатур молодих учених АН УРСР для участі в Міжнародній школі підвищення кваліфікації аспірантів ¹².

У жовтні 1993 р. підписано договір і план наукового співробітництва між Інститутом історії України НАН України та центром неоліністичних досліджень Греції на 1994—1996 рр. з теми «Українсько-грецькі відносини XVII—XIX ст.». Одним з центральних пунктів спільного договору є проведення досліджень з таких проблем, як грецькі громади в Україні (історія створення та діяльність у XVII — XIX ст.) і поширення в Україні еліністичної культури та ідей новогрецької освіти XVIII ст. Результатом реалізації договору є проведення спільних конференцій, підготовка монографій, статей українських і грецьких учених, а також збірки бібліографічних матеріалів.

Інститутом археології НАН України та Міністерством культури Греції у 1995 р. складено Протокол про наміри в галузі наукового співробітництва до 2000 р. Згідно з ним Греція у березні 1996 р. провела наукову конференцію у Салоніках, в якій за рахунок приймаючої сторони взяли участь і виступили з доповідями 13 співробітників НАН України. Відповідно до протоколу грецькі археологи відвідали Україну, мали консультації з українськими археологами щодо пам'яток Криму та Ольвії ¹³. Протокол передбачає відкриття філій чи представництв співпрацюючих установ на взаємній основі.

Тепер співробітники Інституту археології НАН України працюють над ідеєю створення Українського археологічного інституту в Афінах. Його заснування сприятиме як розвитку науки і культури, так і престижу України, а також підвищенню загального тону українсько-грецьких відносин. Ідею підтримало міністерство культури Греції, що зафіксовано у відповідній міжвідомчій угоді, підписаній двома сторонами.

У лютому 1999 р. підписано Угоду про співробітництво між Морським гідрофізичним інститутом НАН України та Інститутом океанографії Національного центру морських досліджень Греції ¹⁴.

НАН України постійно виступає за тісне співробітництво з науковими установами Грецької Республіки, яке сприятиме підвищенню рівня досліджень учених для обох сторін та процесу інтегрування НАН України у світову наукову спільноту. На початку 1997р. НАН України подала свої пропозиції щодо співробітництва між НАН України та науковими організаціями Грецької Республіки, а також щодо заходів, спрямованих на реалізацію домовленостей, досягнутих під час державного візиту Президента України Л.Д.Кучми до Грецької Республіки в листопаді 1997 р. (у ході цього візиту було підписано Угоду про співробітництво в галузі освіти, науки й культури ¹⁵).

У липні 1997 р. Інститут історії України НАН України та Інститут балканських досліджень (м. Салоніки) уклали Протокол про наміри щодо наукового співробітництва з метою розвитку українсько-грецьких наукових зв'язків у царині історії, зокрема спільних еліністичних досліджень. Сторони вважають першочерговим завданням налагодити співробітництво в галузі нової історії України та Греції з особливою увагою до створення і діяльності осередків грецької діаспори на теренах України, культурних зв'язків між народами обох країн. Для ефективної взаємодії наукові установи домовились надавати допомогу в ознайомленні фахівців з архівами та іншими першоджерелами в Україні та Греції, в обміні спеціалістами і науковою літературою, у проведенні симпозіумів, конференцій, семінарів з окремих наукових питань. Так, першим кроком у співробітництві стало отримання бібліотекою Інституту історії України НАН України публікацій співробітників Інституту балканських досліджень.

З огляду на науково-технічний потенціал двох держав усі ці кроки маємо розглядати тільки як пролог до широкомасштабної співпраці у галузі науки і техніки. Безперечно, акцент співробітництва дедалі більшою мірою зміщуватиметься на його безпосередніх учасників. Для цього вже створено такий дієвий механізм вироблення спільних рішень, як змішані комісії.

У липні 1999 р. у Києві відбулося друге засідання українсько-грецької спільної Робочої групи з питань економічного, промислового та науково-технічного співробітництва. Вона зазначила, що в поточному році помітно зріс зовнішньоторговельний обмін між Україною та Грецією, вжито необхідних заходів, які сприяли активізації взаємних контактів на вищому рівні в галузі промисловості, транспорту, сільського господарства, зв'язку і телекомунікацій, у фінансово-банківській справі, туризмі.

У квітні 2001 р. в Афінах відбулося третє засідання українсько-грецької спільної Робочої групи з питань економічного, промислового та науково-технічного співробітництва. Серед основних питань, що розглядалися на цьому засіданні, — можливі спільні будівельні проекти на Балканах та підготовка до Олімпіади 2004 року, співробітництво між обома країнами у фінансово-банківській, енергетичній сферах, у галузі туризму, транспорту. Зокрема йшлося про поновлення поромної переправи між Грецією і портами України.

Виходячи з власних інтересів і реального стану справ, потрібно всіляко заохочувати розширення українсько-грецьких контактів, оскільки сьогодні далеко не всі резерви і можливості України в цьому напрямі використовуються повною мірою.

Особливістю процесу розвитку зарубіжних зв'язків, у тому числі українсько-грецьких, є не тільки різноманітність форм, їх постійне розширення та вдосконалення, а й сталість цього процесу. Вагомий внесок у розвиток науково-технічних контактів належить міжурядовим угодам про науково-технічне співробітництво, що надають співпраці планомірного і довгострокового характеру. На формування необхідної правової бази співробітництва має бути спрямований і законотворчий процес в Україні.

Отже, сформована в 90-х роках договірно-правова база виводить українсько-грецькі стосунки на якісно вищий щабель співробітництва і будується на цивілізованій державно-правовій основі. Це є обнадійливим фактором. У перспективі стоїть завдання розширення і конкретизації договірно-правової бази, охоплення нею всіх сторін співпраці.

¹ [\[до тексту\]](#) Сборник действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных СССР с иностранными государствами. — М., 1981. — Вып. XXXV. — С.402.

² [\[до тексту\]](#) Там само. — С. 401—403.

³ [\[до тексту\]](#) Сборник действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных СССР с иностранными государствами. — М., 1983. — Вып. XXXVII. — С.121—122; Там само. — Вып. XXXVIII. — С. 211—214.

⁴ [\[до тексту\]](#) Відомості Верховної Ради України. — 1991. — 15 жовтня. — № 42.

⁵ [\[до тексту\]](#) Голос України.— 1991.— 2 листопада.

⁶ [\[до тексту\]](#) Відомості Верховної Ради України. — 1992. — 8 вересня. — № 36.

⁷ [\[до тексту\]](#) Історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник: У 2 ч. / Упоряд. І.О. Кресіна, О.В. Кресін, В.П. Ляхоцький, В.Ф. Панібудьласка / За ред. В.Ф. Панібудьласки. — К., 1997. — Ч.2. — С.645—689.

⁸ [\[до тексту\]](#) Поточний архів Управління Європи та Америки МЗС України. Спр. Українсько-грецькі відносини. Засвідчена копія.

⁹ [\[до тексту\]](#) Christakoudis Apostolos. Black Sea Economic Co-operation (BSEC): objectives, opportunities, development // Etudes balkaniques. — 2000, № 3. — P.9.; Ковалски Н. Черноморский регион — нестабильность и нейното преодоляване // Международни отношения, 1994, № 6. — С.50—60. Rozakis Chr. An Analysis of the Legal Problems in Greek-Turkish Relations. 1973—1988.— Yearbook 1989 (Athens),1990, 193—251; Veremis Th. The Ongoing Aegean Crisis. — Thesis. №. 1, Spring 1997, 22—32; Raptis K. Nagorno-Karabakh and the Eurasian Transport Corridor. Athens, 1998; Hunter Sh. Conflict in the Caucasus and the Black Sea Region: Causes and Prospects for Resolution. Athens, 1997.

¹⁰ [\[до тексту\]](#) Christakoudis Apostolos. Black Sea Economic Co-operation (BSEC): objectives, opportunities, development // Etudes balkaniques. — 2000. — №3.— P.11.

¹¹ [\[до тексту\]](#) Black Sea Economic Cooperation. — Thesis, № 3, Autumn 1997, p. 51; Directorate of Regional Economic Cooperation. — Thesis, № 3, Autumn 1998, p.59.

¹² [\[до тексту\]](#) Поточний архів ВМЗ НАН України. — Спр. 15/132. — 1989.

¹³ [\[до тексту\]](#) Там само. — Спр. 15/47. — 1996.

¹⁴ [\[до тексту\]](#) Там само. — Спр. 15/107. — 1999.

¹⁵ [\[до тексту\]](#) Поточний архів ВМЗ НАН України. — Спр. 15/487. — 1997.